

Atbalsts darba devējiem prasmju attīstīšanas veicināšanā Latvijā

Rādītāji un metodika atbalsta pasākumu ieviešanas
uzraudzībai

Kopsavilkums

Šis dokuments un visas tajā iekļautās kartes ir sagatavotas, nepaužot viedokli par kādas teritorijas statusu vai suverenitāti, starptautiskajām robežām un robežām, kā arī teritoriju, pilsētu vai vietu nosaukumiem.

Šo tulkojumu ir pasūtījis OECD Prasmju centrs, un OECD nevar garantēt tā precizitāti. Vienīgās oficiālās versijas ir teksts angļu un/vai franču valodā.

© OECD 2023

Vāka ilustrācijas autors: Christophe Brillhault.

Kopsavilkums

Projekta priekšvēsture un atbalsta pasākumi darba devējiem

Latvijas uzņēmumi atpalciek mācību nodrošināšanā, mācībuursos ieguldot vidēji tikai 0,6% no darbaspēka izmaksām, salīdzinot ar 1,5% visā Eiropas Savienībā (Eurostat, 2020^[1]). Latvijā ir ieviesta virkne politikas instrumentu darba devēju atbalstam, ieguldot prasmju attīstīšanā. Latvijā uzņēmumiem ir juridisks pienākums nodrošināt mācības, kā arī ir virkne pasākumu mācību izmaksu samazināšanai (piemēram, atbrīvojumi no uzņēmumu ienākuma nodokļa un algas nodokļa). Taču pašlaik valstī nav ieviesti pasākumi uzņēmumu spēju un mācību kultūras veidošanai (OECD, 2021^[2]; OECD, 2021^[3]; OECD, 2022^[4]).

Šādos apstākļos OECD prasmju centrs, OECD Nodarbinātības, darba un sociālo lietu direktorāts (ELS) un Eiropas Komisijas Strukturālo reformu atbalsta ģenerāldirektorāts (REFORMU ĢD) sadarbojas tehniskā atbalsta sniegšanā dalībvalstīm, izmantojot Tehniskā atbalsta instrumentu. Projekta [“Atbalsts darba devējiem prasmju attīstības veicināšanā Latvijā” \(21LV06\)](#) mērķis ir atbalstīt Latvijas Izglītības un zinātnes ministriju (IZM) tāda normatīvā regulējuma pilnveidošanā, kas sekmē darba devēju ieguldījumus prasmju attīstīšanā. Šis projekts, kas atbilst Latvijas Izglītības likumam, kā arī Latvijas atveseļošanas un noturības mehānisma (ANM) plānam, ietver sevī politikas pakotnes izstrādi, tostarp finanšu un nefinanšu pasākumus:

- 1. pasākums. Pārstrādātas **subsīdētās mācības**, kuras nodrošina darba devēju asociācijas un kuru mērķis ir samazināt mācību izmaksas, kā arī stimulēt darba devējus Latvijā paaugstināt to darbinieku mācību piedāvājumu apguves līmeni.
- 2. pasākums. **Tiešsaistes rīks** uzņēmumiem prasmju nepietiekamības un mācību vajadzību novērtēšanai ar mērķi sniegt uzņēmumiem bezmaksas un pieejamu rīku, kas nodrošina viegli saprotamu un lietojamu prasmju nepietiekamības analīzi, kā arī samazināt informatīvos un attieksmes šķēršļus, ar kuriem uzņēmumi saskaras mācībās.
- 3. pasākums. **Ārējo ekspertu MMVU prasmju nepietiekamības un mācību vajadzību novērtējumi**, kuru mērķis ir pēc tiešsaistes pašnovērtēšanas rīka aizpildīšanas sniegt padziļinātu un pielāgotu analīzi par uzņēmumu mācību vajadzībām.
- 4. pasākums. **Vadības grupa** politikas dokumentu kopumā ietverto pasākumu ieviešanas koordinēšanai.

Lai gan politikas pakotnē galvenā uzmanība pievērsta četriem iepriekš minētajiem pasākumiem, apspriestas arī papildu iniciatīvas, taču tās tiks īstenotas ilgākā termiņā. 1. pasākumā divās līdz trijās nozarēs ar Eiropas Sociālā fonda Plus (ESF +) finansiālu atbalstu 4,5 miljonu eiro apmērā apsvērts **Prasmju fondu izmēģinājuma projekts** (1.a pasākums). Turklāt 4. pasākumā apspriesta **vienota tiešsaistes portāla** izveide (4.a pasākums), lai centralizētu informāciju par mācību piedāvājumiem un dažādu pakalpojumu sniedzēju atbalstu.

OECD ir izstrādājusi uzraudzības sistēmu ar rādītājiem un praktisku metodiku politikas pakotnes ieviešanas uzraudzībai darba devēju atbalstam, lai veicinātu iepriekš aprakstīto prasmju attīstīšanu Latvijā

(turpmāk tekstā saukta “politikas pakotne”). Uzraudzības sistēmas mērķis ir palīdzēt Latvijas iestādēm iegūt precīzu, uzticamu un savlaicīgu informāciju par pasākumu īstenošanas apmēriem, kā arī novērtēt uzņēmumu un darbinieku līdzdalības rezultātus. Šī ziņojuma tvērumā neietilpst metodika politikas pasākumu ilgtermiņa rezultātu un ietekmes kvantitatīvai novērtēšanai (piemēram, pārējo faktoru nemainīgums, kontroles mainīgo lielumu un salīdzināmo faktoru izmantošana). Tomēr vispārīgi apsvērumi izvērtēšanai tiks iekļauti galīgajā ceļvedī politikas pakotnes īstenošanai.

Politikas pakotnes uzraudzības rādītāji un metodika tika izstrādāta, balstoties uz Latvijas un ES līmeņa noteikumiem, lai nodrošinātu atbilstību esošajām prasībām un uzraudzības praksei, un tā ir pārbaudīta un pilnveidota arī kopā ar Ekonomikas ministriju (EM), IZM un Centrālo finanšu un līgumu aģentūru (CFLA), darba devēju asociācijām un arodbiedrību pārstāvjiem. Nākamajā sadaļā ir izklāstīti gan šie noteikumi, gan tas, kā tie ir ietekmējuši uzraudzības rādītāju un metodikas izvēli. Pēc tam par katru politikas pasākumu tiek iesniegta rādītāju kopsavilkuma tabula, kā arī datu plūsmas diagramma, kurā aprakstīti datu vākšanā izmantotie procesi, glabāšanai izmantotās datu sistēmas, kā arī iesaistīto dalībnieku pienākumi.

Uzraudzības prasības Latvijā

Politikas pakotnes uzraudzības rādītāju un metodikas izstrādē tika ņemtas vērā attiecīgās uzraudzības prasības un prakse Latvijā. Latvijā šobrīd ir ieviesti dažādi sistēmas un programmas līmeņa rādītāji, ar ko mēra dalību pieaugušo izglītībā un dalībnieku sekmes darba tirgū, kā izklāstīts galvenajos Latvijas un ES līmeņa politikas plānošanas dokumentos. Ierosinātajā politikas pakotnes uzraudzības metodikā izmantoti šajās regulās aprakstītie procesi, sistēmas un pienākumi. Tika aplūkoti divi Latvijas noteikumu kopumi: pirmkārt, valsts noteikumi un konkrēti Ministru kabineta izdotie noteikumi ietekmē to, kā politikas pakotne var veicināt pieaugušo izglītības mērķu sasniegšanu Latvijā sistēmas līmenī; otrkārt, ES finansētās programmās reglamentējošie noteikumi dalībvalstīs ietekmē politikas pasākumu kopuma uzraudzību, jo politikas pasākumu kopumu, visticamāk, pilnībā vai daļēji finansēs no ES avotiem.

Starp attiecīgajiem valsts līmeņa tiesību aktiem Latvijas Attīstības plānošanas sistēmas likumā ir noteiktas visaptverošas vadlīnijas valsts attīstības plānu īstenošanai un to uzraudzībai. Likumā noteikts, ka Latvijas “attīstības plānošanas dokumentos”, kuros definēti valsts stratēģiskie mērķi, ir jābūt rezultatīvajiem rādītājiem, kas tiek izmantoti rezultātu noteikšanai, un ir jāsniedz uzraudzības ziņojumi politikas īstenošanas novērtēšanai. Attiecīgie Latvijas attīstības plānošanas dokumenti, kas tika izmantoti politikas pakotnes uzraudzības rādītāju un metodikas izstrādē, ietver **Nacionālo attīstības plānu 2022.–2027. gadam (NAP2027)** un **Izglītības attīstības pamatnostādnes 2021.–2017. gadam (IAP2027)**. Politikas pakotnes uzraudzības rādītāji izstrādāti, lai atspoguļotu šajos attīstības plānošanas dokumentos ieskicētos mērķus, piemēram, galvenā uzmanība tajos pievērsta līdzdalības pieaugušo izglītībā palielināšanai Latvijā, lai veicinātu digitālo prasmju apguvi. Piemēram, lai atspoguļotu šos valsts mērķus, mācību programmas raksturlielumu rādītāji 1. pasākumam ir sadalīti pēc mērķa prasmju veidiem (piemēram, digitālās prasmes, transversālās prasmes, konkrētai nozarei nepieciešamās prasmes).

Tā kā politikas pakotnē iekļautos pasākumus daļēji vai pilnībā var finansēt no ES avotiem, uzraudzības rādītāji un metodika atspoguļo arī programmas mērķus, kā arī tās īstenošanas un uzraudzības pamatnostādnes, kas attiecināmas tieši uz ES finansētām iniciatīvām Latvijā. Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda vadības likums 2014.–2020. gada plānošanas periodam un 2021.–2027. gada plānošanas periodam ieskicē procesus, sistēmas un atbildību datu iesniegšanā attiecībā uz visu to Latvijas programmu apguvi, kuras tiek finansētas, izmantojot ES struktūrfondus un investīciju fondus. Šie elementi ir iekļauti politikas pasākumu kopuma uzraudzības metodikā. Piemēram, tāpat kā ES finansētajās programmās, arī politikas pakotnē ir pieņemta Kohēzijas politikas fondu pārvaldības informācijas sistēmas (KPVIS) izmantošana un atbalsta saņēmējiem (proti, darba devēju asociācijām) ir noteikts pienākums ziņot par savu darbību.

Tā kā politikas pakotnē var izmantot līdzekļus no Eiropas Sociālā fonda Plus (ESF+) un/vai atveseļošanas un noturības mehānisma (ANM), to programmas līmeņa rādītāji arī ietekmēja politikas pakotnes uzraudzības rādītājus. Piemēram, ESF+ rādītājs EECR06 mēra nodarbināto personu rezultātus sešus mēnešus pēc ESF+ atbalsta saņemšanas (piemēram, pāreja uz darbu, kurā nepieciešams augstāks prasmju/kvalifikācijas līmenis, lielāka atbildība, algas pieaugums). Lai to atspoguļotu, politikas pakotnē ir iekļauts rādītājs, kas sniedz informāciju par to, vai dalībnieki sešus mēnešus pēc mācībām ir izjutuši kādu no minētajiem nodarbinātības ieguvumiem, kā arī kvantitatīvs rādītājs, kas uzrauga dalībnieku algu pieaugumu.

Politikas pakotnes uzraudzības rādītāji un metodika

Politikas pakotnes uzraudzības rādītāji un metodika tika izstrādāti galvenokārt tāpēc, lai iegūtu precīzu, uzticamu un savlaicīgu informāciju par dažādu pasākumu ieviešanu un sekundāri novērtētu uzņēmumu un darbinieku rezultātus pēc dalības pasākumos. Kā skaidrots iepriekšējā sadaļā, politikas pakotnei atlasītie rādītāji ir veidoti, ņemot par paraugu Latvijas un ES rādītājus, kas mēra līdzdalību pieaugušo izglītībā, jaunu prasmju (tostarp digitālo prasmju) apgūšanu un rezultātus darba tirgū. Turklāt metodikā atspoguļotas spēkā esošās prasības un prakse attiecībā uz procesiem, ko var izmantot datu vākšanai, ziņošanas sistēmām un dažādu politikas pakotnes īstenošanā un uzraudzībā iesaistīto dalībnieku pienākumiem.

Uzraudzības rādītāji ir vērsti uz 1. –4. pasākumu, kas tiks īstenoti īstermiņā. Sasniedzamās uzraudzības rādītāju mērķvērtības noteiks Cilvēkkapitāla attīstības padome. 1.a pasākums (prasmju fondu izmēģinājuma projekts) un 4.a pasākums (vienota tiešsaistes platforma) ir izslēgti, jo tie neveido pašreizējās politikas pakotnes kodolu un to īstenošana apsvērta vēlākos posmos.

Vadības grupas sekretariāts (4. pasākums) sekmēs politikas pakotnes īstenošanu un koordinēšanu. Svarīgi, ka tas pārraudzīs arī politikas pasākumu uzraudzību, tostarp savu darbību uzraudzību un resursu izmantošanu, lai novērtētu tā kā pārvaldības struktūras efektivitāti. Sekretariāta uzdevums ir konsolidēt visus uzraudzības datus un regulāri sagatavot uzraudzības ziņojumus, kas vadības grupai būtu jāapspriež, lai vajadzības gadījumā pielāgotu pasākumu īstenošanu.

Turpmāk aprakstīti uzraudzības rādītāji¹ un metodika katram politikas pasākumam.

1. pasākums. Pārstrādātas subsidētās mācības, ko nodrošina darba devēju asociācijas

1. pasākuma uzņemšanas un iznākuma rādītāju mērķis ir palīdzēt novērtēt pieaugušo izglītības politikas mērķu sasniegšanu, kas norādīti Latvijas un ES līmeņa noteikumos. To vidū ir rādītāji, kas uzskaitīti NDP2027 un EDG2027, piemēram, rādītāji, kas attiecas uz jaunu prasmju (tostarp digitālo prasmju) apguvi, kā arī ESF+ darbības kārtību, piemēram, kvalifikācijas iegūšanu un dalībnieku darba tirgus situācijas uzlabošanu. Šiem rādītājiem arī pienācīgi būtu jāaptver neapkopotā informācija par uzņēmumu un darbinieku raksturlielumiem, lai noteiktu, vai pasākums sasniedz mērķgrupas, piemēram, darba ņēmējus MMVU, gados vecākus darba ņēmējus un iedzīvotājus, kas nav Latvijas pilsoņi. 1. pasākuma uzraudzības rādītāji apkopoti pilnā 6. rezultātu ziņojuma "Atbalsta pasākumu īstenošanas uzraudzības rādītāji un metodika" 1. tabulā. Darba devēju asociāciju pienākums ir apkopot uzņemšanas datus no uzņēmumiem pieteikuma iesniegšanas posmā, visā dalības laikā un pēc mācību pabeigšanas, kā arī apkopot datus par progresu rādītājiem starp pasākumiem. Visu šo informāciju viņi iesniedz CFLA,

¹ Kopsavilkuma tabulās ir sniegts pārskats par rādītājiem. Pilns apakškategoriju saraksts, kas būs datu sadalījuma pamatā (piemēram, attiecībā uz ieguvumiem, izpratnes veicināšanas kanāliem), ir sīki izklāstīts 3. nodaļā (politikas pakotnes uzraudzības rādītāji) un 5. nodaļā (kopsavilkums).

izmantojot KPVIS. Visā īstenošanas gaitā CFLA jāapmainās ar šiem datiem ar EM, kas tos centralizē savā pārvaldības informācijas sistēmā uzraudzības un novērtēšanas nolūkos, konfidencialitātes apsvērumu dēļ noņemot jebkādu informāciju, kas ļauj identificēt personu, izņemot darbinieku personas kodu. EM darbinieku personas kodus var izmantot, lai izgūtu darba samaksas datus no Valsts ieņēmumu dienesta, lai pastāvīgi uzraudzītu darba samaksas pieaugumu un izvērtētu mācību rezultātus. Kādu laiku (piemēram, sešus mēnešus) pēc mācību beigām EM jāveic tiešsaistes apsekojums iesaistītajiem uzņēmumiem un darbiniekiem, lai apkopotu datus par kvalitatīvajiem iznākuma rādītājiem. 1. pasākuma uzraudzībā izmantotie procesi, sistēmas un pienākumi apkopoti pilnā 6. rezultātu ziņojuma "Atbalsta pasākumu īstenošanas uzraudzības rādītāji un metodika" 1. attēlā.

2. pasākums. Prasmju trūkuma un mācību vajadzību pašnovērtēšanas tiešsaistes rīks

2. pasākuma mērķis ir nodrošināt uzņēmumiem bezmaksas un pieejamu rīku, kas nodrošina viegli saprotamu un praktiski izmantojamu prasmju trūkumu un mācību vajadzību novērtējumu. Uzraudzības rādītājiem pienācīgā apmērā jāatspoguļo, cik bieži uzņēmumi izmanto pašnovērtējuma rīku un kā ar šo rīku iegūtie rezultāti tiek izmantoti, lai sekmētu darba devēju ieguldījumus mācībās. 2. pasākuma uzraudzības rādītāji apkopoti pilnā 6. rezultātu ziņojuma "Atbalsta pasākumu īstenošanas uzraudzības rādītāji un metodika" 2. tabulā.

EM, būdama par finansējumu un tiešsaistes rīka izstrādi atbildīgā ministrija, atbild par datu vākšanu attiecībā uz 2. pasākuma rādītājiem. Ministrija varētu izmantot savu pārvaldības informācijas sistēmu, lai personu neidentificējamā veidā glabātu tiešsaistes rīka uzņemšanas datus un analizētu datus par rīka ieviešanu, izmantojot tīmekļa analīzi, ko varētu papildināt ar 1.13. rādītāja datiem (to uzņēmumu skaits un īpatsvars, kuri pirms mācību subsīdiju saņemšanas ir veikuši pašnovērtējumu tiešsaistē). EM ir arī atbildīga par automatizētu pēc mācībām veiktā apsekojuma nosūtīšanu uzņēmumu norādītajai kontaktpersonai 6 mēnešus pēc tam, kad rīks pabeidzis vākt iznākuma un progresu datus. Pēc mācībām veiktā apsekojuma dati tiks glabāti arī EM pārvaldības informācijas sistēmā. 2. pasākuma uzraudzībā izmantotie procesi, sistēmas un pienākumi apkopoti pilnā 6. rezultātu ziņojuma "Atbalsta pasākumu īstenošanas uzraudzības rādītāji un metodika" 2. attēlā.

3. pasākums. Ārējo ekspertu veiktie MMVU prasmju trūkumu un mācību vajadzību novērtējumi

Galvenais 3. pasākuma mērķis ir papildināt 2. pasākumu, sniedzot padziļinātu un pielāgotu analīzi par uzņēmumu prasmju vajadzībām un mācību trūkumiem uzņēmumiem ar ierobežotiem resursiem, proti, MMVU. Īpaša uzmanība jāpievērš datu sadalījumam pēc uzņēmumu lieluma, jo pasākuma mērķis ir īpaši paredzēts MMVU. 3. pasākuma uzraudzības rādītāji apkopoti pilnā 6. rezultātu ziņojuma "Atbalsta pasākumu īstenošanas uzraudzības rādītāji un metodika" 3. tabulā. Darba devēju asociāciju pienākums ir apkopot datus par ekspertu skaitu tīklā, kā arī uzņemšanas datus, proti, uzņēmumu skaitu, kas piesakās un saņem ārēju novērtējumu. Dalībvalstīm, izmantojot KPVIS, šī informācija jāiesniedz CFLA, kas īstenošanas perioda beigās apmainās ar visiem uzņemšanas un ievades datiem ar EM, lai to centralizētu uzraudzības un ziņošanas vajadzībām. Kādu laiku (piemēram, sešus mēnešus) pēc tam, kad uzņēmums ir saņēmis ārēju novērtējumu, EM varētu izsūtīt standartizētu tiešsaistes apsekojumu, kas ir integrēts tās pārvaldības informācijas sistēmā, un apkopot datus par iznākumiem un progresu starp pasākumiem. 3. pasākuma uzraudzībā izmantotie procesi, sistēmas un pienākumi apkopoti pilnā 6. rezultātu ziņojuma "Atbalsta pasākumu īstenošanas uzraudzības rādītāji un metodika" 3. attēlā.

4. pasākums. Vadības grupas darbība

Vadības grupa veicinās 1.–3. pasākuma un vienotā tiešsaistes portāla (4.a pasākums) īstenošanu un koordinēšanu, kā arī pārraudzīs politikas pasākumu uzraudzību. Tās sekretariāts atbild par vadības grupas

kā pārvaldības struktūras efektivitātes uzraudzību un datu vākšanu par rādītājiem attiecībā uz dalībnieku apmeklētību, tikšanās reižu biežumu, to, cik daudz laika un naudas tiek tērēts dažādām darbībām, un par to šķietamo efektivitāti. 4. pasākuma uzraudzības rādītāji apkopoti pilnā 6. rezultātu ziņojuma "Atbalsta pasākumu īstenošanas uzraudzības rādītāji un metodika" 4. tabulā.

Vadības grupas sekretariātam būtu jāvāc dati par rādītājiem, kā arī jāaptaujā vadības grupas dalībnieki attiecībā uz viņu apmierinātību ar grupas efektivitāti. Šos datus varētu glabāt EM pārvaldības informācijas sistēmā. Sekretariātam savos uzraudzības ziņojumos papildus citu pasākumu uzraudzības rezultātiem būtu jāiekļauj informācija par ievaddatu un iznākuma rādītājiem attiecībā uz pašas vadības grupas darbību. 4. pasākuma uzraudzībā izmantotie procesi, sistēmas un pienākumi apkopoti pilnā 6. rezultātu ziņojuma "Atbalsta pasākumu īstenošanas uzraudzības rādītāji un metodika" 4. attēlā.

Atsauces

- Eurostat (2020), *Continuing Vocational Training Survey*, [1]
<https://ec.europa.eu/eurostat/web/microdata/continuing-vocational-training-survey>.
- OECD (2022), *Assessing the Key Barriers and Enabling Conditions for Employers to Invest in Skills Development in Latvia*, OECD, Paris, <https://www.oecd.org/skills/latvia-employers-report-2022.pdf>. [4]
- OECD (2021), *Incentives for SMEs to Invest in Skills: Lessons from European Good Practices*, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/1eb16dc7-en>. [2]
- OECD (2021), *Training in Enterprises: New Evidence from 100 Case Studies*, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/7d63d210-en>. [3]